LAUSUNTO

Eduskunnan ympäristövaliokunta

YMV@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan Ympäristövaliokunnan pyyntö Talotekninen teollisuus ja kauppa ry:lle antaa asiantuntijalausunto torstain 16.04.2020 klo 10:00 kokousta varten

Asia: HE 23/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähköajoneuvojen latauspisteistä ja latauspistevalmiuksista rakennuksissa sekä rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmistä ja maankäyttö- ja rakennuslain 126 §:n muuttamisesta

Talotekninen teollisuus ja kauppa ry (Talteka) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Yleiset kommentit ehdotuksista

Hallituksen asettama tavoite hiilineutraalisuudesta 2035 mennessä on maailman kunnianhimoisempia. Yhteiskunnan eri osa-alueiden digitalisoituminen ja sähköistyminen (mm. liikenne, lämmitys, teollisuus) nähdään hyvänä suuntana pyrittäessä vähentämään energiankulutusta ja tätä kautta helpottamaan pääsyä eroon fossiilisista polttoaineista ja edelleen tällä tavalla mahdollistaa hiilineutraali tulevaisuus.

Talteka keskittyy lausunnossaan lakiesityksen rakennusten automaatiota koskevaan osaan, joka kokonaisuutena on hyvä ja kannatettava. Rakennusten teknisten järjestelmien käyttämiseksi tarkoitetut automaatioratkaisut ovat erittäin tehokas keino parantaa rakennusten energiatehokkuutta nopeasti ja kustannustehokkaasti.

Olemassa oleva rakennuskanta tuottaa Suomessa yhtä paljon hiilidioksidipäästöjä kuin koko liikenne yhteensä. Automaation avulla voidaan vaikuttaa nopeasti ja tehokkaasti koko olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuuteen ja sitä kautta päästöihin. Siksi toiveenamme on, että tämä tehokas keino otettaisiin lakiesityksessä nyt ehdotettua tasoa kunnianhimoisemmin käyttöön myös määräyksinä. Käytännön rakentamisessa automaatioratkaisut ovat jo nyt esitettyjä minimivaatimuksia tehokkaampia, koska niiden katsotaan olevan taloudellisesti kannattavia.

Lakiesityksen perusteluissa esitetyt kannattavuusarvioinnit perustuvat energian nykyhintoihin, mutta energiantuotannon päästöt tulevaisuuden päästökertoimiin. Pitkälle tulevaisuuteen vaikuttavassa lainsäädännössä on huomattava, että käytetty arviointitapa antaa konservatiivisen ja jopa vähättelevän arvion kannattavuudesta. Mikäli kannattavuusarvioissa otettaisiin huomioon energian hinnan tulevaisuuden kehittymistä,

voisi moni taustaselvityksissä huomiotta jätetty toimenpide osoittautua lopulta hyvinkin kustannustehokkaaksi.

Automaation kustannukset on kohdistettu taustaselvityksissä kokonaisuudessaan energiatehokkuusinvestoinnille, mutta hyötyjä investoinneista saataisiin myös muista automaation tuomista hyödyistä, esim. kysyntäjoustosta, sisäympäristön laatutekijöistä, terveellisyydestä ja työkustannuksista. Myös tämä seikka saattaa johtaa pessimistiseen arvioon automaation vaikutusten ja kannattavuuden arvioinnissa.

Rakennusautomaation tasoa koskevat määräykset

EU:n rakennusten energiatehokkuutta koskevassa direktiivissä on määritelty riittävä taso rakennusten automaatiojärjestelmille niin asuinrakennuksille kuin myös muille rakennuksille. Velvoitteet uusiin ja peruskorjattaviin rakennuksiin on mahdollista suunnitteluvaiheessa ottaa kustannustehokkaasti huomioon ja tätä mahdollisuutta olisi hyödynnettävä myös asuinrakennusten osalta.

Ehdotettu laki tuo nyt ensimmäistä kertaa lakiin perustuvan rakennusautomaatiovelvoitteen. Velvoite kohdistuu vain suuriin ei-asuinrakennuksiin. Vaikka velvoite kohdistuukin vain osaan uusista rakennuksista ja osaan rakennuskannasta, on Taltekan mielestä tarpeellista huomioida rakennusautomaation minimivaatimukset rakentamisen säädöksissä. Rakennusautomaatio liittyy energiatehokkuuden lisäksi moniin muihin rakennusten ominaisuuksiin ja velvoittavan lainsäädännön tulon myötä on tarpeen koota vaatimukset myös rakennusautomaation toteutustavalle. Säädösten valmistamisen lisäksi alalla on todettu tarve myös automaation toteutustavan ohjeiden kirjoittamisesta. Säädöstarvetta ja ohjetarvetta on tarkasteltu esimerkiksi VTT Expert Services Oy:n kirjoittamassa raportissa "Rakennusautomaatio rakentamisen sääntelyssä".

Lakiehdotus on rakennusautomaation osalta hyvin paljon rakennusten energiatehokkuusdirektiivin velvoittavien osien mukainen ja sillä toteutetaan direktiivin vaatimukset kansallisessa lainsäädännössä. Käytännön uudisrakentamisessa noudatetaan vapaaehtoisesti direktiivin ja lakiesityksen mukaista minimitoteutustapaa edistyksellisempää tapaa. Tämä lienee seurausta siitä, että rakennusten omistajat ovat arvioineet investoinnin minimitasoa parempaan automaatioon olevan taloudellisesti kannattavaa.

Direktiivi antaisi mahdollisuuden asettaa vaatimuksia myös ehdotuksessa olevaa rakennuskantaa laajemmallekin rakennuskannalle. Direktiivissä asetetaan tarkastusvelvoite rakennuksille, joiden tehontarve on yli 70 kW. Lakiesitys kattaa rakennuskannasta vain sellaiset suuret rakennukset (yli 290 kW tehontarveraja), jotka eivät ole asuinrakennuksia. Näin ollen tarkastusvelvoitteen piiriin ilman muita toimenpiteitä jäisivät kaikki asuinrakennukset, joiden tehontarve on yli 70 kW ja ei-asuinrakennukset, joiden tehontarve on 70 – 290 kW. On tärkeätä varmistua, että Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa asuinrakennuksille ei aseteta tarkastusvelvoitteita, mutta samalla olisi tärkeätä pitää huolta, että myös ainakin asuinrakennukset, joiden tehontarve on yli 70 kW ja se suuri

joukko ei-asuinrakennuksia, joiden tehontarve asettuu välille 70 kW – 290 kW, olisivat tehokkaiden toimenpiteiden piirissä myös automaation hyödyntämisen osalta.

Koska automaation arvioidaan olevan tehokas keino rakennusten energiatehokkuuden parantamiseen, ehdottaa Talteka, että ainakin direktiivin 14 ja 15 artiklan viidensissä kohdissa mainitut asuinrakennuksia koskevat keinot otettaisiin mukaan energiatehokkaan rakentamisen säädöksiin. Kohdan mukaan asuinrakennuksien osalta voidaan säätää vaatimuksia, joilla varmistetaan että järjestelmien tehokkuutta voidaan seurata ja energian kysyntäjousto ja optimaalinen käyttö mahdollistaa.

Neuvontamenettelyt tarkastusten ja rakennusautomaation vaihtoehtona

On hyvä, että teknisten järjestelmien tarkastuksia koskevien määräysten sijasta on päädytty käyttämään vaihtoehtoista neuvontamenettelyä. Tarkastukset olisivat tehokas tapa kiinnittää huomiota energiatehokkuuteen ja konkreettisesti vaikuttaa siihen. Suomen kaltaisessa pitkien välimatkojen harvaan asutussa maassa rakennusten tarkastaminen saattaisi kuitenkin johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin ja lisääntyviin kustannuksiin.

Vaihtoehtoista neuvontamenettelyä käytetään nykysäädännössä lämmitysjärjestelmien ja ilmastointijärjestelmien yhteydessä. Lakiesityksen taustamateriaalien mukaan neuvontamenettelyn vaikuttavuutta on arvioitu välillisesti, mikä on ollut riittävä menettely yksittäisten järjestelmien ja neuvonnassa. Neuvontamenettelyn alan laajentuessa isoon joukkoon teknisiä järjestelmiä ja aikaisempaa suurempaan osaan rakennuksia Talteka ehdottaa, että neuvontamenettelyä rahoitettaisiin nyt esitettyä huomattavasti isommalla rahoituksella niin, että neuvonnan koordinoinnin lisäksi rahoitettaisiin myös varsinaista neuvontaa ja siinä tarvittavan materiaalin valmistamista.

Lakiesityksen perusteluissa on neuvontamenettelyn kustannuksiksi arvioitu vuoden 2017 toteutuneiden kustannusten perusteella 867.000 euroa, josta valtion osuus on 365.000 euroa loppujen noin puolen miljoonan ollessa yritysten ja sidosryhmien osuutta. Tämä vajaa miljoona euroa rinnastetaan rakennusten omistajille tarkastusmenettelystä koituvaan noin 12 miljoonan euron kustannukseen. Neuvonnan koordinoinnista arvioitua 876.000 euron kustannuksen voisi myös rinnastaa autojen päästömittauksista ja teknisestä katsastuksesta muodostuvaan kustannukseen. Näinkin voidaan todeta rakennusten hiilidioksidipäästöjen seurantaan arvioidun rahoitustarpeen olevan selvästi alimitoitettu. Käytössä oleva henkilöautokanta on noin 2,7 miljoonaa autoa, joille uusia autoja lukuun ottamatta tehdään pääsääntöisesti kahden vuoden välein noin 25 euron päästömittaus. Tästä koituva pelkästään päästöjen valvontaan liittyvä kustannus on karkeasti arvioiden yli 30 miljoonaa euroa. Lisäksi teknisen katsastuksen kustannus on yli 50 miljoonaa euroa.

Direktiivissä annetaan mahdollisuus toteuttaa rakennusten teknisten järjestelmien tarkastuksen vaihtoehtoina joko neuvontamenettely tai asettaa vaatimuksia rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmille. Neuvontamenettelyn vaikuttavuutta voidaan parantaa, mikäli neuvonnan kohteesta on saatavissa luotettavia mittaus- ja käyttötapatietoja. Nämä tiedot voidaan saada tehokkaasti vain automaation avulla, mistä syystä automaation ja

neuvonnan yhdistelmä olisi tehokkain keino vaikuttaa energiatehokkuuteen ja edelleen rakennusten hiilidioksidipäästöihin.

Talteka pitäisi hyvänä, että neuvontamenettelyn puitteissa rahoitettaisiin aikaisemman käytännön lisäksi laajemmin myös varsinaista neuvontatyötä tekeviä tahoja. Rahoitusta tarvitaan paitsi neuvontaa varten myös ajantasaisen opastavan tiedon tuottamiseksi mm. korjausrakentamisen mahdollisuuksista ja vaikutuksista. Nyt perusteluissa viitattu taso alle 1 miljoona euroa vuodessa on liian pieni. Summan tulisi olla moninkertainen, suuruusluokaltaan 5 miljoonaa euroa vuodessa.

Rahoituksen ehtona tulisi olla aikaisempaa selvempi neuvonnan tulosten seuranta. Neuvontamenettelyn vaikutusten arviointia on kehitettävä niin että se ottaisi huomioon neuvonnan kohteiden kokemukset neuvonnasta. Neuvonnan vaikuttavuuden seuraamiseksi Talteka pitäisi hyvänä menettelynä, että neuvonnan kohteilta kysyttäisiin esimerkiksi riippumattomina otantaselvityksinä, mitä neuvontaa kohde on kokenut saaneensa ja mihin toimenpiteisiin neuvonta on johtanut konkreettisesti.

Automaatio- ja ohjausjärjestelmien lisääntymisen myötä osaamistarpeet ja ammattitaitovaatimukset kasvavat. Tämä vaatii koulutuksen lisäämistä ja kehittämistä vastaamaan rakennusautomaation kehityksen ja yleistymisen tarpeita. Rahoitusta tulisi tästä syystä kohdistaa myös oppilaitoksille koulutusmateriaalin ja neuvontamateriaalin tuottamista varten.

<u>Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin muut toimet</u>

Lain tarkoituksena on sen perustelujen mukaan, että lailla toimeenpantaisiin osaltaan EPBD:n ja EED:n muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/844.

Olisi hyvä, että perusteluihin olisi koottu kattavasti kaikki ainakin direktiivin (EU) 2018/844 lainsäädännössä jo aiheuttamat muutokset ja muutokset, jotka ovat vielä vireillä. Taltekalla ei ole täyttä kuvaa kaikista muutoksista, joita on vireillä, ja tästä syystä vaikuttaa siltä, että direktiivin (EU) 2018/844 8. artiklan ensimmäistä kohtaa ei vielä ole huomioitu kansallisessa lainsäädännössä:

- ”Jäsenvaltioiden on rakennusten teknisten järjestelmien energiankäytön optimoimiseksi vahvistettava olemassa oleviin rakennuksiin asennetuille rakennuksen teknisille järjestelmille järjestelmävaatimukset, jotka koskevat kokonaisenergiatehokkuutta, oikeaa asentamista sekä asianmukaista mitoitusta, säätämistä ja ohjaamista. Jäsenvaltiot voivat soveltaa näitä järjestelmävaatimuksia myös uusiin rakennuksiin.”
- Järjestelmävaatimukset on vahvistettava uusille, korvaaville ja parannetuille rakennuksen teknisille järjestelmille, ja niitä on sovellettava sikäli kuin ne ovat teknisesti, taloudellisesti ja toiminnallisesti toteutettavissa.
- ”Jäsenvaltioiden on vaadittava, että uudet rakennukset, kun se on teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa, varustetaan itsesäätyvillä laitteilla, jotka säätelevät erikseen lämpötilaa kussakin huoneessa tai, sen ollessa perusteltua, rakennuksen

osan määrätyllä lämmitetyllä alueella. Olemassa oleviin rakennuksiin on asennettava tällaiset itsesäätyvät laitteet, kun lämmönkehittimet vaihdetaan ja se on teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa.”

Soveltamisalaan on tullut uusia teknisiä järjestelmiä kuten esimerkiksi rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmä, jolle ei ole vahvistettu järjestelmävaatimuksia. Lisäksi kansallisessa lainsäädännössä ei ole vaatimusta itsesäätyville laitteille, joilla tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan omavoimaisia termostaattisia patteriventtiileitä.

Yhteenveto

Kansallisessa toimeenpanossa ehdotetaan, että Suomi toimeenpanisi EPBD 2018 -direktiivin kunnianhimoisemmin kuin mitä direktiivin perustaso edellyttää. Lakiesitys on kokonaisuudessaan kannatettava, mutta Taltekan mielestä rakennusten energiatehokkuutta koskeva rakennusautomaatio-osa voitaisiin toteuttaa kunnianhimoisemmalla tavalla kuin mitä nyt on tehty niin teknisten järjestelmien vaatimusten kuin neuvontamenettelyjenkin osalta. Neuvontaan panostamisen tulisi olla nykytilanteeseen nähden moninkertainen, jotta se olisi toimiva vaihtoehto tarkastusmenettelylle.

Olemassa olevat rakennukset tuottavat saman verran hiilidioksidipäästöjä kuin koko liikenne Suomessa. Automaatiolla ja neuvonnalla voidaan vaikuttaa nopeasti ja tehokkaasti suureen osaan Suomen hiilidioksidipäästöistä. Taltekan mielestä näitä mahdollisuuksia tulisi hyödyntää nyt ehdotettua tehokkaammin.

Kunnioittavasti

Ilkka Salo
Toimitusjohtaja
Talotekninen teollisuus ja kauppa ry (Talteka)

Lisätietoja:
Ilkka Salo
ilkka.salo@talteka.fi
040 847 9907

ja

Juhani Hyvärinen
Johtaja, Teknologia
juhani.hyvarinen@talteka.fi
040 745 7907